

ALEVİ MEDYASI ÜZERİNE AKADEMİK ARAŞTIRMALAR: BİR SİSTEMATİK ALANYAZIN TARAMASI

ACADEMIC STUDIES ON ALEVİ MEDIA: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW

HALİSE KARAASLAN ŞANLI

Öz

Türkiye’de bulunan ve yanı sıra göç hareketliliği ile dünyada pek çok yere yayılmış olan Alevi toplulukları, kimliklerini ifade etme, tanıtmaya ya da kendi aralarında etkileşim sağlama amacıyla çok sayıda kitle iletişim aracı geliştirmişlerdir. Alevi medyası olarak tanımlanan bu araçlar, gelenekselden yeni medyaya doğru hem nitel hem de nicel boyutlarıyla geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Günümüz dünyasında süreli yayınlardan sanal ağlara değin yaygınlık gösteren Alevi medyası, başta iletişim çalışmaları olmak üzere sosyal bilimler alanı içinde hak ettiği ilgiyi görememiş, az çalışılan bir araştırma konusu olmuştur. Son yıllarda Alevi medyası üzerine araştırmalar artmış olmakla birlikte çalışma alanının oldukça dağınık bir görünüm arz ettiği ifade edilebilir. Bu araştırmanın konusunu, Alevi medyasına odaklanmış ya da Alevi medya türlerine araştırması içinde yer vermiş bilimsel/akademik nitelikli eserlerin incelenmesi oluşturmaktadır. Alevi medyası üzerine yapılmış akademik çalışmaları sistematik alanyazın taraması/sistematik literatür analizi ile incelemeyi hedefleyen araştırma, birden çok amacı içinde barındırmaktadır. Amaçlardan ilki, mevcut araştırmaların kapsamını derli toplu sunarak, alanın birikimini ortaya koyabilmektir. Bir diğer amaç, konuya eğilecek gelecekteki çalışmalar için bütüncül ve kapsamlı bir haritanın ortaya çıkarılmasına katkı sunabilmektir. Alanda süreklilik arz eden ve ihmal edilen noktalara dikkat çekerek yeni araştırmaların yönelimine katkı sunabilmek de amaçlar arasındadır. Araştırma için YÖK Ulusal Tez Merkezi ve İnternet tabanlı arama motorları, çeşitli anahtar kelimeler ile taramaya tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Alevilik Araştırmaları, Alevi Medyası, Alevi Medya Araştırmaları, Sistematik Alanyazın Taraması.

Abstract

Alevi communities, which have spread to many places in Turkey and around the world with migration mobility, have developed a large number of mass communication tools in order to express their identities, promote them or interact with each other. The tools defined as Alevi media have a wide variety from traditional to new media with both qualitative and quantitative dimensions. The Alevi media, which is widespread in today’s world from periodicals to virtual networks, has not received the attention it deserves in the field of social sciences, especially communication studies, and has become a research subject that has been little studied. Although research on Alevi media has increased in recent years, it can be stated that the field of study has a rather scattered. The subject of this research is the examination of scientific/academic

* Doç. Dr. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, halisekaraaslan@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6840-6096.

works that focus on Alevi media or include Alevi media types in their content. The research, which aims to examine academic studies on Alevi media with systematic literature review / systematic literature analysis, has more than one purpose. The first of the aims is to present the accumulation of the field by presenting the scope of current research in a tidy manner. Another aim is to contribute to the creation of a holistic and comprehensive map for future studies that will focus on the subject. It is also among the aims to contribute to the direction of new research by drawing attention to the continuous and neglected points in the field. For the research, YÖK National Thesis Center and internet-based search engines were searched with various keywords.

Key Words: Communication, Alevism Studies, Alevi Media, Alevi Media Studies, Systematic Literature Review.

Giriş

1950 sonrası kırsal alandan kentlere doğru gerçekleşen kitlesel iç göçlerin ve 1960 sonrası dış göçlerin ardından, geçmişte ağırlıklı sözlü kültür öğelerine dayalı bir toplumsal hayat sürdüren Aleviler² tarihsel koşulların da etkisiyle yeni iletişim biçimlerine kapı aralamışlardır. Kitle iletişim araçlarından yararlanarak kamusal alanda görünürlüğüne atıran Aleviler, 1970'lerdeki kitap ve dergi gibi geleneksel yayınların ardından, 1980'lerin sonunda çeşitlenen alternatif medya oluşumları ile iletişim tarihinde büyük bir dönüşüm yaşamıştır.

Aleviler/Alevilik üzerine yapılan pek çok araştırma 1980 sonrası bir milat olarak almaktadır. "Alevi uyanışı", "Alevi medya seferberliği", "yayıncılık atılımı", "yayıncılık patlaması", "iletişim patlaması" gibi tanımlamalar, bu dönem Alevi hareketinin başta kitle iletişim araçları vasıtasıyla olmak üzere kamusallaşmasını vurgulamak için tercih edilen ifadelerdir. 1980 yılların ikinci yarısında, Alevilik ve Bektaşilik konusundaki "söylemi kısıtlayan tabular yıkılmış ve Alevilik birdenbire kamu gündeminde yerini almıştır. (...). 1980 sonrası Alevi kimliğinin kamusal alanda görünürlük kazanması kitle iletişim araçları yoluyla olmuştur" (Vorhoff, 1999, 32, 47).

"Alevilik-Bektaşilik alanında gerek popüler gerekse akademik nitelikli yayınların sayısında 1990'larla birlikte büyük bir artış yaşanmıştır" (Yaman, 2010, 34). Alevi kimliğinin ifade, tanınma ve inşa vasıtaları arasında yer alan dergi ve kitapların ardından iletişim araçlarının çeşitlenmesinde, gerek Alevi toplumsal yaşamına içsel gerekse de ulusal/uluslararası pek çok tarihsel ve sosyal etken söz konusudur. "Türkiye'de ve Avrupa'da seksenler sonrası kendini yerel, ulusal ve ulusötesi alanlarda inşa eden Aleviliğin dinamikleri ilişki ağları, sosyal ve politik yapıların elverişliliği ve iletişim praksisinin etkileşimi" (Şahin, 2005, 470) üzerinden okunabilir.

Alevi iletişim tarihinde bir dönüm noktası olarak 1980 sonrası dönemin işaret edilmesinde ulusal ve uluslararası politik ve sosyolojik pek çok gelişmeye gönderme yapılmaktadır. Tüm dünyada kimlik hareketlerinin yükselmesi ve bunun Türkiye'ye yansımaları, önemli etkenler arasındadır.

"1980'lerin sonundan bu yana ortaya çıkan kimlik hareketi Türkiye'de ve aynı zamanda Batı Avrupa'daki göçmen topluluğu içinde Aleviliğin varlığını ileri sürmekte ve bu kimliğin tanınmasını talep etmektedir. Bu hareket Aleviliği ilk kez çoğunlukla dikkat çekici bir biçimde sergileyerek, onu çevreleyen görünmezliğe ve gizeme en azından kısmen son vermiştir; sorunun Türkiye'nin Avrupa gündemine taşınabilmesi bunun en iyi kanıtıdır" (Massicard, 2007, 18).

1980 sonrası neoliberal politikaların Türkiye'de medya alanına yansımaları yani deregülasyon ve özelleştirme hamleleri ile devlet tekelinin dışında özel rad-

2 Metinde Aleviler, Alevilik, Alevi medyası kavramları Alevi ve Bektaşi toplumunu ve medyasını tanımlamak için genel bir kategori olarak kullanılmıştır.

yo ve televizyon kanallarının açılması, toplumsal ve siyasal grupların kendi söylem ve kimlikleri ile kamusal alanda yer almalarına olanak sağlamıştır. Bunun yanı sıra SSCB'nin dağılması, akademik ya da yüksek eğitim görmüş yeni bir Alevi entelijansi-yasının oluşması, ilk kuşak Alevi göçmenlerin maddi seferberliği ve 1990'larda yaşa-nan Alevilere yönelen saldırılar... Alevilerin kamusal alanda görünürlüğünü arttıran Alevi medyasının gelişimini hızlandıran unsurlar arasında sıralanmaktadır (Yavuz, 1999a; Çaha, 2004; Poyraz, 2005; Taşğın, 2010).

Kitle iletişim araçları, 1980'li yıllardan itibaren şifahi kültürlerinden ve ge-nelksel bağlarından kopan Aleviler için “bilgi ihtiyacını gidermenin üssü” haline gelmiştir (Şahin, 2012, 148). 1990'lar ve sonrasında Alevilik üzerine önemli sayıda kitap ve derginin yayınlanmasını, 1990'ların ortalarında Alevi radyo istasyonlarının açılması izlemiştir. 2000'li yılların başında ise Alevilerin medya varlığı Alevi televiz-yon ağlarının kurulması ile daha fazla ivme kazanmıştır (Özkan, 2022, 272).

“Seksen ve doksanlar boyunca makro yapıların kamusalıştırdığı biz tasav-vuruna göre kültürel kimliklerini inşa eden Alevi bireyler, iki binli yılların başından itibaren sanal dünyanın karşılıklı etkileşime olanak tanıyan ortamı-na dâhil olmuştur” (Şahin, 2019, 18).

Bütünlüklü bir tarihsel gelişim anlatısına henüz konu edilmemiş, tam kaydı ve ilişki haritası çıkarılamamış Alevi medyasının kapsamını çizebilmek güçtür. Bu makalenin kapsamını aşmakla birlikte Alevi medyasının gelişim tarihi kabaca şöyle özetlenebilir: Alevi Bektaşî basın ve yayın faaliyetinin ilk örneklerini kitaplar oluş-turmaktadır. “Tanzimat sonrasında itibaren yayımlanmaya başlayan ve çok partili hayattan sonra giderek sayısı artan kitap yayınları” (Taşğın, 2010, 25), ağırlıklı olarak, “deyişler ve nefeslerin, divanların; tarihi romanların, buyruk, hüsniye, vilayetname gibi eserlerin üzerinde yoğunlaşmıştır. 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren ise Alevilerin süreli yayın organlarını çıkardıklarını görüyoruz” (Yaman, 1997). İlk olarak Temmuz 1966'da çıkan *Cem* dergisini, *Ehlibeyt*, *Nefes*, *Pir Sultan Abdal Kültür ve Sa-nat Dergisi*, *Gönüllerin Sesi*, *Kavga*, *Kervan*, *Pir*, *Çağdaş/Yeni Zülfikar*, *Hacı Bektaş Veli* dergileri takip etmiştir. Çeşitli Alevi-Bektaşî dernek ve federasyonları tarafından gerçekleştirilen basın yayın faaliyetlerine, işitsel iletişim aracı olan radyoların kuruluş süreci eklenmiştir. Ardından 2005'ten itibaren Avrupa'da uydu üzerinden yayın ya-pan televizyon kanallarını, Türkiye'deki oluşumlar izlemiştir. *Cem TV* (2005), *Su TV* (2005) ve *Düzgün TV* (2006) televizyon kanallarının ilk örnekleridir (Massicard, 2007, 143). Kamusal yayın yapan radyo ve televizyon kanallarından kurumların web sayfalarına ve sosyal ağlara varana değin, Alevi medyası kavramsallaştırması altında ele alınabilecek bu araçlar, iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla sürekli gelişim göstermektedir.

Alevi medyası çatı kavramı altında toplanılabilecek araçlar, hem nicelik hem de niteliksel açıdan birbirinden farklı özellikler ihtiva etmektedir. Niceliksel olarak süreli yayınlardan süresiz yayınlara, az sayfalı bültenlerden binlerce sayfalık eser-lere, birkaç aylık dergilerden on yıllara yayılan tarih aralığına sahip yayınlara değin uzanmaktadır. Niteliksel açıdan ise içerik ve söylem olarak birbirinden farklılaşan, ağırlıklı olarak çıkarıldıkları kurum ve derneklerin görüşlerini yansıtan araçlardan söz edebilmek mümkündür. Alevi kimliği üzerine yapılmış çalışmaların da işaret ettiği gibi Alevilik, farklı söylemsel ve kurumsal kaynaklara, Sökefeld'in (2002) ifadesiyle “öz temsilinde çok sesliliğe” sahiptir. Dini, sosyal, siyasi ve kültürel düzeyin öne çıkarıldığı çeşitli perspektifler mevcuttur. Bu makalenin kapsamı dışında kalan bu farklılıklar, Aleviliğinin tanımlaması ve temsili konusunda da bir çeşitlilik oluşturmaktadır. Bu çeşitliliğin medya alanına yansımaları, farklı perspektif ve amaçlara dayalı araçlar oluşmasına neden olmuştur. Dolayısıyla tek bir Alevi kimliği ve temsili söz konusu olmadığı gibi tek tür bir Alevi medyasından söz etmek de mümkün değildir.

Bir çalışma mecrası olarak gelişme döneminde olduğunu söyleyebileceğimiz Alevi medyası araştırmaları genellikle sosyal bilimlerin çeşitli disiplinlerine yayılmış metinler içinde gömülü kalmıştır. Alevi medyasını konu edinen araştırmacıların karşılaştıkları önemli problemlerden biri, bu medyalar üzerine yapılmış az sayıda-ki çalışmanın hattının izlenmesinin güçlüğüdür. Bununla birlikte, Alevi yazınının takibi açısından önemli olan bibliyografya örnekleri, bu konuda da önemli başvuru kaynakları olmaktadır. Örneğin: *Alevilik-Bektaşılık Bibliyografyası* (Yaman, 1998), *“Alevilik-Bektaşılık Bibliyografyası’na İlaveler”* (Ulusoy, 1999), *“1990-1998 Yılları Arasında Türkiye Üniversitelerinde Aleviliği-Bektaşılığı Konu Edinen Akademik Çalışmalar: Bir Bibliyografya Denemesi”* (Engin, 2000). Bu eserler, Alevilik-Bektaşılık konusuyla ilgili süreli ve süresiz yayınların ve belli bir tarih aralığındaki lisansüstü tezlerinin çeşitli tasniflerle dökümü içerir. Yine çalışmaya kaynaklık eden bir diğer araştırma, *“İngilizce Yazılan Yakın Dönem Araştırmalarında Alevilik”* (Yılmaz Kurt, 2010) başlığını taşıyan, anahtar kelimelerinde medyanın da yer aldığı İngilizce eser incelemelerinden oluşan makaledir.

Bu araştırmayla, spesifik bir alana Alevi medyasına odaklanarak ilgili yazına naçizane bir katkı sağlamak hedeflenmiştir. Araştırmanın konusunu dergicilikten televizyon ağlarına, sinemadan sanal ağlara Alevi medyasıyla ilgili eserlerin sunulması oluşturmaktadır. Makalenin temel amacı, bugüne değin Alevi medyası üzerine yazılan ya da Alevi medyasını konu edinen çalışmaları bütünlüklü bir çerçevede dâhilinde ele alarak, sonraki araştırmalar için bir rehber oluşturabilmektir. Alevi medyası üzerine yapılmış ya da Alevi medya araçlarını konu edinen, erişilen ilk akademik çalışmadan son çalışmaya kadar, kaynaklar sistematik literatür/alanyazın taraması aracılığıyla sunulmaya çalışılacaktır.

1. Sistematik Alanyazın Taraması

Bir konu üzerine yapılmış araştırmaları sistemli bir şekilde değerlendirmeyi hedefleyen alanyazın taraması, araştırma yöntemleri arasında önemli bir yer tutar. Konuyla ilgili mevcut araştırmaları belirli ilkeler temelinde inceleyerek temel kategoriler üzerinde analiz eden çalışmalar, ilk olarak, sağlık ve eğitim alanlarında nicel yöntemler çerçevesinde kullanılmıştır. 1990’larda nitel araştırmalar içinde de yaygın bir kullanım alanı bulabilen sistematik alanyazın taramaları son yıllarda hemen hemen tüm disiplinler tarafından benimsenmiştir (Noah, 2017). Özel bir alanda ya da belirli bir konu üzerine daha önce yayımlanmış çalışmaları veri olarak, önceden belirlenmiş kategoriler aracılığıyla incelemeye tabi tutan; alanın genel bilgi birikimini, eğilimlerini, kuramsal ve metodolojik tercihlerini derleyen sistematik alanyazın araştırmaları, sıkça ihtiyaç duyulan bir yöntem olmuştur. Çok büyük alanlardan veri toplayarak istatistiksel analiz bulgularına ulaşan nicel araştırmaların yanı sıra az sayıda fakat önemli alan çalışmalarının nitel perspektif ile sistematik alanyazın taramasına tabi tutulduğu görülmektedir.

Geçmiş araştırmaların panoramasını çizerek sonraki araştırmalar için bir kılavuz işlevi gören sistematik alanyazın incelemelerinin başat önemi, titiz bir arka plan bilgisi sağlayarak alanın gelişimine katkıda bulunmasıdır. Önceki çalışmaların bulgularının, takip ettikleri izlerin, önemsedikleri ya da dışarda bıraktığı konuların sentezlenerek aktarılması süreci, belirli yönergeler çerçevesinde yapılmaktadır (Xiao - Watson, 2019). İncelenecek yayınların seçiminde kullanılan ölçütler, sistematik alanyazın taramalarını (bibliyometrik analiz, anlatı analizi, kapsam analizi gibi) diğer literatür taramalarından ayırır. İncelemeye dâhil edilen çalışmaların hedeflerinin, konu edilen eserlerin hangi gerekçeler ile seçildiğinin, yani hariç tutma ya dâhil etme kriterlerinin, araştırma sorularının, arama stratejilerinin önceden belirlenmiş olması, farklı bir ifade ile araştırma protokolü ya da planının ayrıntılı tasviri, sistematik alanyazın taramasının pratiğini oluşturur. Alevi medyası konusunda yapılan detaylı ve sistemik alanyazın taraması ile akademik çalışmaların yapıldığı disiplinleri, öne çıkan temaları ve bağlamları ortaya koymak, çalışmaların üzerine odaklandığı Alevi medyasının türünü

(gazete, dergi, televizyon ya da sosyal medya) tasnif etmek, araştırmalarda ilk olma niteliğini taşıyan eserleri kısaca tanıtmak hedeflenmiştir.

Bu sistematik alanyazın taramasını gerçekleştirmek için sosyal bilimler açısından güvenilir ve yaygın erişim olanağına sahip veri tabanları kullanılmıştır. *Academia.edu* ve *Google Scholar* ve yanı sıra *Web of Science*, *EBSCOhost* veri tabanları ile Türkiye’de yazılan lisansüstü tezlerin erişim adresi olan Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi arama motorlarından yararlanılmıştır.

Sistematik alanyazın incelemelerindeki başat prosedür, dâhil etme ve dışlama/hariç tutma kriterlerinin gerekçeleri ile net olarak sunulmasıdır (Okoli - Schabram, 2010, 7). Bu çalışmada temel dâhil etme kriteri, araştırmanın Alevi medyası üzerine yapılması ya da Alevi medyasını konu edinmesidir. Araştırmaların seçiminde tarih sınırlaması gözetilmemiştir. Aleviliği farklı şekillerde konu edinen; kimliğin teolojik, tarihsel, kültürel, toplumsal ya da siyasal boyutlarını tahlil eden yayınlar, Alevi medyasını içermediği sürece çalışmanın konusu dışında tutulmuştur. Alevi medyası üzerine yazılmış, çalışma kapsamına alınan araştırmalar bilimsel ve akademik araştırmalardır. Makaleler, bilimsel kitap bölümleri, lisansüstü tezler kapsam dâhilindedir. Alevi medyasını konu edinse dâhi hakemli ve akademik süreçlerden geçmemiş genel nitelikli çalışmalar (sunumlar, söyleşiler, bildiriler, aktüel metinler, gazete yazıları vb.) kapsam dışı bırakılmıştır. Aleviliğin ve Alevilerin kitle iletişim araçlarında temsilini (basın ve anaakım medyada Aleviliğin sunumu gibi) içeren çalışmalar da Alevi medyasını içermediği sürece kapsam dışı bırakılmıştır. Yine Alevilerin dini yayınlarda temsili, Aleviliği konu edinen yazında (örneğin klasik Türk edebiyatında Alevilik-Bektaşilik) ya da Alevi yazınında (Alevi-Bektaşi edebiyatı, klasik kaynaklar ya da öğreti odaklı tarihsel yayınlar) yer eden anlatılar da kapsam dışı kategoriler arasındadır. Özetle, Alevi medyasını doğrudan ya da dolaylı biçimde araştırma konusu olarak seçen araştırmalar, analiz kapsamına alınmıştır. Çalışmada hariç tutma kategorisi içinde yer alan bir diğeri araştırma konusu da Alevilik ve müzik başlığı olmuştur. Her ne kadar iletişim, medya ve müzik arasında doğrudan bir bağ olsa da müzik araştırmalarının ve Alevi müziğinin incelenme sıklığının tek başına bir literatür taraması gerektirmesi nedeniyle konu kapsam dışında tutulmuştur.

Dâhil etme kriterlerine uyan araştırmaların ön seçimi için hem ulusal hem de uluslararası arama motorları çeşitli anahtar kelimeler ile taranmıştır. Anahtar kelime seçiminde Alevi, Bektaşi, Alevi medyası, Alevi televizyonu gibi kavramlar ve çeşitli kombinasyonları kullanılmıştır. Bunun yanı sıra örneklem seçimini eksiksiz kılabilmek için erişilen araştırmaların kaynakçalarındaki ilgili metinler de nitel araştırmalarda örneklem seçiminde kullanılan kartopu örnekleme tekniği aracılığıyla taramaya dâhil edilmiştir.

Ön tarama ve eleme süreci sonucunda, araştırmanın sonuçlandırıldığı 2023 Mart ayı itibarıyla 1999’dan 2023 yılına uzanan toplam otuz dört çalışmaya erişilmiştir. Bu çalışmalar yöntemin gerektirdiği şekilde aşağıda belirtilen araştırma soruları odağında incelenmiştir: Yazarlar kimlerdir? Hangi disiplinlerden gelmektedirler? Hangi yıllarda araştırmalarını yayımlamışlardır? Araştırmalar hangi dilde yazılmıştır? Yayın türleri nelerdir? Araştırmaların amaçları nelerdir? Hangi konular/temalar öne çıkmaktadır? Araştırmaların temel bulguları nelerdir? Araştırmaların bağlamları (ülke, medya tipi -sosyal medya ya da dijital platform-) nelerdir? Çalışmalarda ortak ya da tekrar eden konu ve temalar nelerdir?

Yöntem anlatısının sonunda, bir not olarak araştırmanın sınırlılığında değinilmelidir. Birden çok konu, kuram ve analizi içeren, geniş bir kapsam ve ayrıntıya sahip çok sayıda metnin yukarıdaki araştırma soruları odağında incelenmesi, istenmeden de olsa eserlerin eksik betimlenmesine neden olmuştur. Ancak, araştırmanın hedefi mevcut eserleri total bir şekilde değerlendirerek alana dair bir çerçeve oluştur-

maya çalışmakla sınırlı tutulduğu için bu eksikliğin sonraki analizlerle aşılabacağı umut edilmektedir.

2. Alevi Medyası Üzerine Bilimsel/Akademik Araştırmalar

Alevi medyası araştırmaları dâhilinde ele alınabilecek ilk yayının tarihi 1999 yılıdır. Makalenin yazıldığı 2023 yılı Mart ayında dâhi doğrudan Alevi medyasını konu edinen yeni araştırmaların yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırmada, Türkiye’de yayımlanan on iki lisansüstü tezin yanı sıra yirmi üç eser (kitap, kitap bölümü ve makale) konu edinilmiştir. Analizde, çalışmaların genel niteliklerinin tablolar aracılığıyla sunulmasının ardından, konusunda öncü kabul edilen ya da ilk çalışmalar olarak tanımlanabilecek araştırmaların özetlerine yer verilmiştir. Analiz, lisansüstü tezler ve diğer akademik çalışmalar olarak iki kısım halinde sunulacaktır.

2.1. Lisansüstü Tezleri

YÖK Tez Merkezi arama motorunda 2023 Mart ayında yapılan taramada “Alevi”, “Bektaşî” anahtar kelimeleri yazıldığında 1041 adet kayıt bulunmuştur. Bu kayıtlarda fen bilimleri özellikle de mühendislik alanında hazırlanmış olan tezlerin -alev, alevlenme, alevlin modellenmesi alevli- benzeri kelimelerle dâhil olduğu görülmüştür. Benzer şekilde “Bektaşî” kelimesi ile yapılan arşiv taramasında da ziraat alanında -Bektaşîüzümü- gibi terimleri içeren tezlerle karşılaşmıştır. Bu nedenle ilgili tüm tez başlıkları tek tek okunarak kontrol edilmiştir. 1041 adet tezin 171’i (157 fen bilimleri, 4 tıpta uzmanlık, 10 diğer alanlar olmak üzere) ayıklanarak 870 adet Alevilik-Bektaşîlik konusunda yazılmış lisansüstü tezin ulaşılmıştır. Bu tezlerin 693 yüksek lisans, 177’si ise doktora düzeyindedir³. Yüksek lisans ve doktora tezleri Türk dili ve edebiyatı, Doğu dilleri ve edebiyatı, temel İslam bilimleri, sosyoloji, din, psikoloji, siyasal bilimler, halk bilimi, tarih, coğrafya, güzel sanatlar, iletişim bilimleri, müzik, antropoloji, gastronomi ve mutfak sanatları gibi çok farklı disiplinler bünyesinde hazırlanmıştır.

Tablo 1: Alevilik-Bektaşîlik ve Alevi Medyası Üzerine Yazılan Lisansüstü

Tez Sayıları

	Yüksek Lisans	Doktora
Alevilik-Bektaşîlik konusunda yazılan tezler	693	177
Alevi-Bektaşî medyası konusunda yazılan tezler	9	3

Alevi iletişim araçlarını konu edinen tezlerin toplam sayısı 12’dir. Dokuzu yüksek lisans, üçü ise doktora düzeyinde yazılmıştır. Alevilik üzerine yapılan genel teze oranlandığında bu sayının yüzde 1’ler dolayında kaldığı görülmektedir. Yazım tarihlerine göz atıldığında 1999’da 1, 2005’te 1, 2008’de 1, 2010’da 1, 2011’de 3, 2012’de 1, 2016’da 1, 2017’de 1 ve 2021 yılında 2 adet tez kaydı bulunmaktadır. Bu skalayı üç tezin yayımlandığı 2011 yılı bozmaktadır. 2011, 2017 ve 2021 yıllarındaki üç doktora tezi dışına Alevi medyasını konu edilen doktora düzeyinde tez yoktur. Bu veriler, Alevi medyasına yönelik akademik ilginin düzeyini gösterir niteliktedir. Tezlerin yazıldığı kurumlar incelendiğinde de ise tekrar eden bir unsura rastlanmamıştır. Çoğu büyük illerde yer alan üniversitelerde birer adet lisansüstü tez çalışması

³ Aleviliği bir lisansüstü tezinde konu edinen ilk araştırma 1983 tarihlidir. Nüket Esen’in Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda hazırladığı *The Power of the Dedes in Alevi Society in South Western Anatolia (Güney Batı Anadolu Alevilerinde Dedelerin Değişen Gücü)* başlıklı yüksek lisans tezi Alan Duben danışmanlığında hazırlanmıştır. İngilizce yazılmış tez YÖK Tez Merkezi’nde ulaşılabilir durumdadır.

yapılmıştır. Üniversiteler isim sıralamasına göre şöyledir: Ankara Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi.

Tablo 2: Alevi Medyasını Konu Edinen Tezlerin Disiplinlere Göre Dağılımı

Anabilim Dalı	Tez Sayısı
Antropoloji	1
Felsefe ve Din Bilimleri	1
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	1
İletişim Bilimleri	1
Film Tasarımı	1
Radyo, Televizyon ve Sinema	1
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	2
Sosyoloji	1
Temel İslam Bilimleri	1

Alevi medyası üzerine yazılmış ya da Alevi medyasını konu edinen lisansüstü tezlerden sadece birinin açık erişimi yoktur⁴. Diğer tezler, Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında internet üzerinden tam metin erişime açıktır. Ek 1’de mevcut tezlerin genel tablo görünümünü sunulmuştur. Yazılan tezlerde, Alevi medyası türü olarak dergi, televizyon, film, kurum web sayfası ve internet haber ajansı gibi araçların değerlendirildiği tespit edilmiştir. Aynı araştırma içinde birden çok araca gönderme yapılması nedeniyle incelenen araç sayısı tez sayısının üzerinde bir görünüm arz etmektedir.

Tablo 3: Lisansüstü Tezlere Konu Edilen İletişim Araçları

Alevi medya türü	İncelenme Sayısı
<i>Alevilerin Sesi</i>	1
<i>Cem Dergisi</i>	5
<i>Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi</i>	3
<i>Yol Bilim Kültür Araştırma Dergisi</i>	1
<i>Cem TV</i>	3
<i>Yol TV</i>	3
Kurum web siteleri	1
Alevilik temalı sinema filmleri	1

Tablonun da gösterdiği gibi lisansüstü tezlerde yoğun olarak Alevi dergicilik faaliyeti ele alınmıştır. İlk dönem kitle iletişim araçları arasında yer alması ve yanı sıra dergi arşivlerine ulaşım kolaylığı bu tercihin sebepleri arasında sayılabilir.

Alevi yayıncılık faaliyetleri, 1990’lı yıllardan bu yana ağırlıklı olarak dernek ve vakıflar bünyesinde sürdürülmektedir. Yukarıda adı geçen dergilerin de kurum yayınları oldukları belirtilmelidir. *Cem Dergisi* ve *Cem TV* Cem Vakfı’nın, *Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi* Pir Sultan Abdal Kültür Derneği’nin, *Yol Bilim Kültür*

⁴ Murat Okan (1999) tarafından yazılan yüksek lisans tezi daha sonra genişletilerek kitap haline getirilmiştir. Her iki metin de analize dâhil edilmiştir.

tür Araştırma Dergisi Hüseyin Gazi Derneği'nin yayın organıdır. Önde gelen Alevi kurumlarının çıkardığı dergilerin, özellikle *Cem ve Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi*'nin, kurumların perspektifini açıklamak için karşılaştırmalı bir şekilde tezlerle konu edildiği tespit edilmiştir. *Cem Dergisi* üzerine yapılan araştırmalar için bkz. Okan, 1999; Şanlı 2005; *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi* için bkz. Tuna, 2011; *Yol Bilim Kültür ve Araştırma Dergisi* için bkz. Kaya, 2021; karşılaştırmalı araştırmalar için ise bkz. Aslan 2008; Buz, 2010.

Tez özetlerinde de belirtildiği gibi Alevi medyası üzerine yapılan araştırmaların odak noktası “Alevi kimliği”nin tahlilidir. Tezlerde; Alevilik tarih ve Alevilikle ilgili kavramlar ve kaynaklar, önemli figürler, ritüeller, inanç ve geleneklerinin tanımlanmasının ardından ilgili dergi, televizyon, web sitesi vb. aracılığıyla nasıl sunulduğu konu edinilmiştir.

“Alevi camianın en uzun süreli yayınlarından olan *Cem Dergisi*'nin yayın hayatı boyunca, bu dergide Alevilerin kendi diliyle sunduğu Aleviliği tespit etmek” (Şanlı, 2005),

“Onları doğru şekilde anlamanın yöntemi onların kendilerini dile getirdikleri yayın organlarına başvurmak olmalı. Bu sebeple araştırmamızın konusunu *'Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*'nde sunulan Alevilik' oluşturmaktadır” (Tuna, 2011),

“*Yol Bilim Kültür Araştırma Dergisi* Aleviliğin ne olduğunu tarafsız bir şekilde ortaya koyabilmek adına önemli bir kaynaktır” (Kaya, 2021, 14)

gibi ifadeler tezlerin genel amaçlarını örneklemektedir.

İncelenen tezlerde, seçilen medya türünün tarihi ve gelişimiyle ilgili ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Diğer bir deyişle tezler, Alevi yayıncılık tarihini takip etmek açısından önemli kaynaklardır (bkz. Buz, 2010; Elmacıoğlu, 2016; Çağlar, 2017 vd.).

Dergi odaklı yayıncılık faaliyeti dışında, farklı iletişim araçlarını da konu edinen ilk tez *Yazılı ve Görsel Medya ile İnternette Alevilik Meselesinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* 2000 Sonrası başlığıyla Ayşe Demirel tarafından 2011 yılında yazılmıştır. Alevi Haber Ajansı ve kurum web sitelerinin incelendiği tez, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı bünyesinde hazırlanmıştır. *Alevi Kimliğinin İnternet Sitelerindeki Temsili ve Analizi* başlığını taşıyan bir diğer tez ise 2012 yılında Burak Şahin tarafından kaleme alınmıştır. Sosyoloji anabilim dalında yazılmasına karşın yeni medya kavramına da ağırlık vererek disiplinler arası bir çalışma örneği oluşturan tezde, Cem Vakfı'nın ve Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin resmi kurum web siteleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

İletişim disiplini içinden yazılan ve Alevi televizyon kanallarını (Cem TV ve Yol TV) konu edinen ilk doktora tezi ise Işıl Tombul tarafından 2011 yılında yazılmıştır. Medya temsillerinin kimlik inşasındaki işlevine vurgu yapılan *Alevi Topluluk Kültürünün Biçimlendirilmesinde Televizyonun Rolü* başlıklı tezde, medyada temsil konusuna ve Alevi medyasının gelişim tarihine eğilinmiştir. İletişim bilimleri anabilim dalı içinde yazılmış Alevi televizyonlarını konu edinen ikinci doktora tezi ise Bayram Çağlar'a aittir. *Topluluk Televizyonlarının Anaakıma Karşı Alternatif Yayın Oluşturma Potansiyeli: Alevi Televizyonları Örneği* (2017) başlığını taşıyan tezde, kültürel çalışmaların teorik öncülleri ile alternatif medyaya dair önermeler ışığında Alevi televizyonlarının yayın politikaları, medya iletileri ve kurumsal yapıları irdelenmiştir. Söz konusu televizyon kanallarının oluşum süreci ve tarihsel gelişimi, yüz yüze görüşmelerden elde edilen veriler aracılığıyla sunulmuştur. Bir diğer doktora tezi, 2021 yılında İhsan Koluvaçık tarafından yazılmıştır. *2000 Sonrası Türk Sineması'nda Aleviliğin Görünürlüğüne Dair Temsiller* başlıklı tezde, Alevi-Bektaşiliğin si-

nemaya yansımaları, “Aleviliğe dair film”ler (2021, 113) üzerinden analiz edilmiştir. 1990 sonrası Alevi kimlik hareketlerindeki yoğunlaşmanın sinema alanına yansımaları olarak değerlendirilen seçili filmler, analize tabi tutulmuştur.

İletişim çalışmaları bünyesinde Alevi medyası başlığını taşıyan ilk ve tek lisansüstü tez çalışması Gülistan Elmacıoğlu tarafından 2016 yılında yazılmıştır. *Alevi Medyası Üzerine Betimleyici Bir Analiz* başlığını taşıyan yüksek lisans tezinde alternatif bir medya formu olarak Alevi medyasının nitelikleri sorunsallaştırılmıştır. Alevi medyasının tek bir tür olarak değerlendirilemeyeceği, aralarındaki bölünme ve söylem farklılıkları temelinde çeşitli kategoriler altında ele alınması gerektiği tezde vurgulanmıştır. Alevi medyasının tarihi, yayın politikaları, hangi tema ve konuları öncelendiği ve farklılıklarının değerlendirildiği tezde medya kurucuları, yöneticileri ve önde gelen bazı isimlerle derinlemesine görüşme de yapılmıştır. Alevi televizyon kanalları TV 10, Cem TV, Barış TV ve Yol TV; Alevi radyoları; Almanya’da ve Türkiye’de çıkarılan dergiler üzerinden incelenmiştir. Tezin son bölümünde alternatif bir medya platformu olarak Alevi medyasını temsilen *Alevilerin Sesi* ve *Cem Dergisi* ile Cem TV ve TV 10 televizyon kanalları karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmiştir.

2.2. Kitap, Kitap Bölümü ve Makaleler

Kitap, kitap bölümü ve makale türünde Alevi medyasını konu edinen 22 esere ulaşılmıştır. Bu çalışmaların üçü kitap, yedisi kitap bölümü, on biri makale, biri ise araştırma raporu şeklindedir. On dördü yabancı dillerde (on üçü İngilizce, biri Almanca), sekizi ise Türkçe yazılmıştır. Çalışmaların genel olarak değerlendirilmesinde ilk dikkati çeken unsur Türkçe ve yabancı dillerdeki yazım oranı dağılımıdır. Daha önce farklı çalışmaların da işaret ettiği gibi Alevi medyası ve daha da genel anlamda Alevilik çalışmalarında tercih edilen dil, İngilizcedir (bkz. Erman-Göker, 2006; Yılmaz Kurt, 2010). Bu durum, Türkiye’de Alevilik araştırmalarının hâlâ sınırlı bir çerçevede yapılması ve bir tabu olarak görülmesi ile açıklanabilir. Alevi medya araştırmalarındaki yabancı dil ağırlığı, konunun Türkçe okuyup yazan kesime ulaşması önündeki temel engeldir.

Araştırmacıların çalışma alanlarını, sosyal-kültürel antropoloji, siyaset bilimi, etnografi, sosyoloji ve iletişim disiplinleri oluşturmaktadır. Metinlerin neredeyse tamamının odağı Alevi kimliği ve Alevi kimlik inşasında medyanın rolüdür. Çalışmaya dâhil edilen eserler listesi ve analizin genel görünümü Ek 2’de sunulmuştur. Genel kategorik ayrımların yanı sıra öncü çalışmaların ve alanda ilk olan çalışmaların özeti, sonraki araştırmalara kılavuz etmesi açısından önemli bulunarak metne dâhil edilmiştir.

Tablo 4: Alevi Medyası Üzerine Bilimsel / Akademik İncelemeler ve Alanlar

	Kitap	Kitap bölümü	Makale	Araştırma raporu
Antropoloji	1		2	1
Etnografi		1		
İletişim	1	2	3	
Sosyoloji/Din sosyolojisi	1	2	5	
Siyaset bilimi		2	1	
Toplam	3	7	11	1

Halen öncü çalışma olma niteliğini sürdüren ilk eser, Sosyal Antropolog Karin Vorhoff'un (1999) "Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilikle İlgili Akademik ve Gazetecilik Nitelikli Yayınlar"⁵ başlıklı araştırmasıdır. Vorhoff, çalışmasının başlığına da yansıttığı gibi akademik ve gazetecilik nitelikli yayınlar üzerine bir literatür dökümü sunar. Alevilik araştırmaları açısından hala başvuru kaynağı olma özelliğini yitirmeyen çalışma, farklı alanlarda yazılabilecek alanyazın taramaları için de başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir. "Alevi Bektaşî incelemeleri, son zamanlara kadar, büyük oranda Osmanlı araştırmacılarının alanıydı. Bu araştırmacılar, geçmişi 13. yüzyıla kadar giden Bektaşî Tarikatı ile Babai ve Kızılbaş hareketlerinin tarihi üzerine yoğunlaşmıştı." (Vorhoff, 1999, 33) tespitinin ardından bu konudaki bilimsel araştırmaların bir dökümünü sunar. Tarih, antropoloji, halkbilimi, etnografi, sosyoloji, dilbilim alanlarında Batılı akademisyenleri de kapsayan geniş bir araştırma inceleme derlemesiyle, çalışmasına giriş yapar. İncelemeler alt başlığını taşıyan kısım (Vorhoff, 1999, 33-41) Alevi inancı, ritüelleri, toplumsal örgütlenmesi ve belirli alt grupları konusundaki temel araştırmaları içeriklere ve tarihsel aralıklara göre yapılmış bir sınıflandırma ile okuyucuya sunulur. Vorhoff (1999, 47-51), Alevi yayınlarını kabaca dört kategoriye ayırmaktadır:

- 1) Aleviliği ve Bektaşiliği bütünüyle açıklamaya çalışan genel inceleme kitapları,
- 2) Öğreti ve dua kitapları, evliyaların ve kahramanların tarihi ve efsaneleri, belli yatırların ve soyların hikayeleri ve ritüel kitapları,
- 3) Somut sorunlara ve gündelik politikalara odaklanan Alevi yayımları,
- 4) Yeniden örgütlenen Alevi topluluğu arasında ortaya çıkan iletişim talebini karşılayan aylık ve üç aylık dergiler.

Aynı yıl yayınlanan, Hakan Yavuz (1999a)⁶ tarafından kaleme alınan "*Alevilerin Türkiye'deki Medya Kimlikleri: 'Ortaya Çıkış'ın Serüveni*" başlıklı metin milliyetçilik kuramları esasında iletişim çalışmaları ve siyaset bilimi arasında bağ kuran disiplinler arası bir araştırma özelliğini taşımaktadır. Özellikle 1990'lı yılları değerlendiren yazar, modern iletişim ağlarının, etnik ve dini gruplar açısından kimlik oluşumu ve mücadelesinin ağırlık merkezi olduğunu belirtmiştir. Yavuz, çeşitli dergi oluşumları etrafında Alevi kimlik ve inancına dair farklılıkları tartışmaya açarak "yeni iletişim ağlarının önemli bir siyasi alan oldukları" (83) tespitini paylaşmıştır.

Taşğın'ın (2004) "1980 Sonrası Alevilerin Farklı Bir Görüntüsü: Alevi Caferiler ve *Aşura Dergisi*" başlıklı makalesi, Alevi kimliğindeki farklılıkları yayıncılık faaliyeti üzerinden okuyan bir inceleme olarak değerlendirilebilir. Metinde, Çorum'da yaşayan Caferiler'in *Aşura (1989-1994) Dergisi* de incelenerek Alevi kimliğine dair tarihsel, sosyolojik analizler yapılmıştır. Taşğın (2010), "*Alevilik-Bektaşilik Konulu Yayınların Genel Çerçevesi: Süreklilik ve Zorunluluk*" başlığını taşıyan metninde ise, Alevilik Bektaşilik yayınlarının oluşum sürecini ve içeriklerini tarihsel dönemlemeler yaparak ele almıştır. Tanzimat'tan Cumhuriyet'in kuruluşuna, tek partili yıllardan 2000'lere Alevilik Bektaşilik yayınlarının genel nitelikleri yazılı kültür ve sözlü kültür karşıtlığı üzerinden sunulmuştur.

Murat Okan'ın (2004) *Türkiye'de Alevilik / Antropolojik Bir Yaklaşım* başlıklı kitabının konusu, kendi ifadeleri ile "günümüz Aleviliğinde 'zıt' örnekler olarak kabul edebileceğimiz Cem Vakfı'nı ve Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'ni çeşitli yayınları üzerinden analiz etmektir" (Okan, 2004, 12). İki kurumun yayın organları

5 Makalenin yayınlandığı kitabın özgün adı, *Alevi Identity: Cultural, Religious and Social Perspectives* (1998)'tir. 25-27 Kasım 1996 yılında İstanbul İsveç Enstitüsü tarafından düzenlenen bir konferansta sunulan çalışmaları içermektedir. Mart 1999'da *Alevi Kimliği: Kültürel, Dini ve Sosyal Perspektifler* başlığı ile Tarih Vakfı Yurt Yayınları tarafından basılan kitabın çevirisi İstanbul İsveç Araştırma Enstitüsü ile yapılan anlaşma çerçevesinde yayımlanmıştır. Kaynakçada hem Türkçe hem de İngilizce basıma yer verilmiştir. Alıntılar Türkçe basımdan aktarılmıştır.

6 Yavuz'un Alevi medyasıyla ilgili olduğu başlıklarına bakılarak tahmin edilebilen ancak tam metnine ulaşılamadığı için çalışma kapsamına dâhil edilmeyen bir diğer kitap bölümü için bkz. Yavuz, 1999b.

farklı Alevilik anlayışlarını irdelemenin aracı olarak seçilmiştir. Alevi medyasına değinen kitap, kitap bölümü, makale gibi akademik metinlerin de ağırlık merkezi “Alevi kimliği” ve medyanın kimlik temsili ve inşasındaki işlevidir. Ömer Çaha da 2004 tarihli makalesinde, özellikle 1980 sonrası dönemde artan liberalleşme faaliyetlerinin medyada sağladığı görece özgür ortam ve bunun Alevi kimliğinin yeniden canlanmasına etkisine değinmiştir.

Geleneksel medyanın ötesinde Alevi kimlik oluşumunu sanal dünyadaki yansımaları aracılığıyla analiz eden ve Alevi kimlik inşası ve yeni medya teknolojileri arasında ilişki kuran iki önemli çalışmadan da söz etmek gereklidir. “*Online Alevilik*” kavramsal çerçevesine atıfta bulunan eserlerden ilki 2002 yılında Martin Sökefeld tarafından, diğeri ise 2013 yılında İlkay Şahin tarafından kaleme alınmıştır.

Sökefeld (2002) “*Alevism Online: Re-Imagining a Community in Virtual Space*” (*Online Alevilik: Sanal Alemde Bir Topluluğu Yeniden Hayal Etmek*) başlıklı makalesinde, İnternet teknolojilerinin kolektif kimliklerin inşasında yarattığı değişimleri “*online Alevilik*” kavramı üzerinden analiz etmiştir. Sökefeld, 1990 sonrası milliyetçi literatürde yaygın kullanım alanı bulan Benedict Anderson’un “hayali topluluklar” kavramsallaşmasını takip ederek, sanal bir topluluk olarak Alevi kimliğinin siber alandaki inşasını konu edinir. Araştırmasında Alevi “medya patlaması” ya da medya seferberliğinin son gelişim halkası olarak değerlendirdiği internet siteleri üzerine çalışarak, siber alanda Alevilerin varlığını odağa alır. “*World Wide Web*’de Alevilerin varlığını araştırmak” (2002, 85) şeklinde amacını ifade ettiği makalesinde “sanal diaspora”, “sanal bir topluluk olarak Aleviliğin temsili”, “sanal Zülfikarlar” (2002, 103) ifadelerine yer verir. Sökefeld, Alevi sitelerini şu başlıklar altında kategorilendirir: Alevi örgütlerinin siteleri; Konfederasyon, federasyon ya da dergi, dernek ve kuruluşlar tarafından oluşturulan siteler; Alevi haber portalleri; Bilimsel Alevilik araştırmalarına erişim sağlayan siteler; Kişisel Alevi web siteleri; Alevi tartışma forumları ve sohbet odaları.

Yeni medya ve Alevi kimlik oluşumu üzerine eğilen bir başka araştırmacı İlkay Şahin’dir. Şahin, 2013 yılında bir kitap ve 2019 yılında bir makale kaleme almıştır. *Online Alevi Topluluklar: Ritüel Desenli Bir Gruptan Mit desenli Bir İnanç Topluluğuna* (2013) başlıklı kitabında, modern dönemle birlikte topluluk kimliklerinin geçirdiği dönüşüm, bu dönüşümde sanal dünyanın etkisinin sorgulanması ve internetin getirdiği dönüşümlerinin Alevi topluluk kimliği üzerindeki biçimlendirici gücü üzerine odaklanmıştır. Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF) ve Alevi Bektaşî Federasyonu (ABF) sitelerini örneklem olarak seçmiştir. Şahin’in 2019 yılında yayınlanan makalesi “Ritüelden İnanca Sembolik Bir Yapılanma: *Online Alevi Topluluklar*” da benzer bir hatta kurgulanmıştır. Makalede, yeni medya araçlarının, özellikle internet teknolojisinin yol açtığı elektronik etkileşim ve sanal yapılanmanın, kimlik tasavvuru üzerindeki dönüştürücü gücü ele alınmıştır. Çok disiplinli bir kurguya sahip olan makale içinde ABF, AABF, Genç Aleviler ve Alevi Forum örneklemeye dâhil edilmiştir.

Medya ve kimlik paradigması kapsamında Alevi medyasını konu edinen bir diğer hat göç çalışmaları ve kimlik hareketleri olarak kategorilendirilebilir. Kira Kosnick tarafından 2004 yılında Almanca, ardından 2008 yılında İngilizce yazılan kitap bölümü bunun örnekleri arasındadır. “*Speaking in One’s Own Voice: Representational Strategies of Alevi Turkish Migrants on Open-Access Television in Berlin*” (“Kendi Sesiyle Konuşmak”: Berlin’de Açık Erişimli Televizyonda Alevi Türk Göçmenlerin Temsili Stratejileri) (2004) ve “*Mit eigener Stimme? Migrantische Medien und Alevitische Strategien der Repräsentation*” (Kendi sesiyle mi? Göçmen Medya ve Alevi Temsil Stratejileri) (2008) araştırmalarında kamu yayıncı-

lığı ve azınlık hakları kapsamında, Almanya'daki Alevi göçmenlerin kültürel temsil stratejileri ve medya kullanımlarını incelenmiştir. Benzer bir araştırma da medya çalışmaları alanında Liza Hopkins tarafından gerçekleştirilmiştir. Hopkins (2009) "*Citizenship and Global Broadcasting: Constructing National, Transnational and Post-National Identities*" (Yurttaşlık ve Küresel Yayıncılık: Ulusal, Ulusötesi ve Ulus Sonrası Kimliklerin İnşası) başlıklı makalesinde, televizyon yayınlarının küresel düzeydeki sosyal değişimlere katkısı ele alınmaktadır. Bu çalışma, çok kültürlü bir kent olarak nitelendirilen Melbourne'a göç etmiş Alevi topluluğu üzerinden yürütülmüştür. Çalışma, topluluk kimliği ve medya ya da diaspora ve medya araştırmaları kapsamında değerlendirilebilir.

İletişim disiplini içinde yazılmış doğrudan Alevi medyasını konu edinen araştırmalar da mevcuttur. Nihal Kocabay Şener'in 2014 tarihli "Medyadaki Alevilik ve Alevilerin Medyası" başlıklı kitap bölümü, Alevi medya oluşumlarının tarihi ve gelişimi ile ilgili bir hat sunar. Yine iletişim disiplini içinde yer alan ve sinema alanında yapılmış bir araştırmadan da söz edilebilir. Zeki Uyanık tarafından 2014 yılında yazılan "Son Dönem Türk Sinemasında Alevi Kimliğinin Görünümü" başlıklı makale, 1980'lerin sonundan itibaren Alevilerin kimliklerini kamuoyunda dile getirmek için medya kanallarını etkili biçimde kullandığı, 2000'li yılların ardından aynı amaca yönelik sinemanın da bir araç olarak kullanıldığı tespitine dayanır. Uyanık, makalesinde seçilen filmleri (O da Beni Seviyor, Başka Semtin Çocukları, Bir Ses Böler Geceyi) yükselen ve ivme kazanmış olan Alevi hareketinin bir ürünü olarak değerlendirmiştir.

Doğrudan çalışma başlığına Alevi medyasına ilişkin kavramları da taşıyarak disiplinler arası çalışmalar yapan iki isim, Kumru Berfin Emre Çetin ve Nazlı Özkan da Alevi medya araştırmaları açısından önemli eserler vermiştir. Etnografik saha araştırmaları ile kuramsal ve tarihsel medya araştırmalarını birleştiren yazarların birden çok yayını vardır. Yayınların tamamı İngilizcedir.

Özkan'ın iki çalışması mevcuttur. 2016 yılında yazdığı araştırma raporunda Alevi televizyon yayıncılığının genişlemesi "gizlilikten görünürlüğe" alt başlığı ile sunulmuştur. Alevi televizyonlarının kısa tarihini içeren metin, Alevi televizyonlarının varlığını, Alevi kimlik temsilini çoğaltan bir aktivizm biçimi olarak değerlendirmektedir. 2022 yılında yazdığı kitap bölümü ise "*Mediatized Reproduction of Alevism: Alevi Television Networks and their Audiences*" (Aleviliğin Dolayımlanması Yeniden Üretimi: Alevi Televizyon Ağları ve İzleyicileri) başlığını taşımaktadır. İlk bölümde, Aleviliğin Alevi televizyon ağlarındaki (Cem TV, Yol TV ve TV 10) farklılaşan temsili; ikinci bölümde ise televizyonda yayınlanan Alevilik anlatımlarının toplum içindeki dolaşımını incelemiştir. Alevi kimliğinin medya aracılığıyla görünürlüğünün, kimliğin kamusal alanda ifadesi/ifşası için kolaylaştırıcı niteliği üzerinde durulmuştur.

Berfin Kumru Emre Çetin'in doğrudan Alevi medyasını konu edinen beş çalışması bulunmaktadır⁷. Beş çalışma da önde gelen Batılı akademik dergi ve kitabevlerinde basılmıştır. Emre Çetin, Avrupa merkezli medyaların Aleviliğin kimlik inşasına etkilerini özellikle televizyon kanalları üzerinden incelemiştir. Ulusötesi Alevi televizyonları ve Alevi kimliğinin inşası, Alevi iletişim ağlarının yeni bir kamusal alan oluşturmadaki rolü gibi konular, farklı disiplinlerden teoriler ile medya süreçleri ilişkilendirilerek sunulmuştur. 2017'deki makalesinde uydu yayıncılığı, ulusötesi bir kamusal alanda hayali bir ulus inşasının bir aracı olarak değerlendirilerek Cem TV, Yol TV ve TV 10 örneğinde Alevi televizyonlarının farklı ülkelerde yaşayan Alevileri birbirine bağlamadaki işlevi incelenmiştir. 2018 ve 2019'daki çalışmalarında

7 Emre Çetin'in Alevi kurumlarına verdiği "Alevilerin medyada temsili" başlıklı derslerine dayanan "Televizyon Kurmacasında Alevilik: Zülfikar'lar Zülfü Yâre Dokunurken" (2023) başlıklı kitap bölümünde televizyon dizilerinde Alevi temsilini incelemiştir. Bu kitap bölümü, hariç tutma kategorileri arasında yer aldığı için metin içinde değerlendirilmemiştir.

ise 2016 yılında Türkiye’deki Alevi televizyon istasyonlarının kapatılması, iletişim- sel etnokırım kavramsal çerçevesiyle incelemiştir. 2023 yılında Oxford Üniversitesi Yayınları’ndan çıkan *Media, Religion, Citizenship: Transnational Alevi Media and Its Audience (Medya, Din ve Yurttaşlık: Ulusötesi Alevi Medyası ve İzleyicisi)* kitabında ise, Alevi medyasının Alevi hareketi içindeki tarihsel konumu dikkate alınarak; Avrupa merkezli medya ve yurttaşlık ilişkileri eleştirel bir şekilde irdelenmiştir. Emre Çetin’in araştırmaları, teorik açılımların yanı sıra iletişim etnografisi ve saha araştırmalarına dayanan verileriyle alanın gelişimi açısından oldukça önemli veriler sunmaktadır.

Sonuç

Alevi medyası üzerine odaklanan ya da Alevi medyasını konu edinen bilimsel/ akademik çalışmalarının sistematik alanyazın taramasıyla incelenmesini konu edinen bu makalede, alanın genel panoraması çizilmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında yapılan taramalar sonucu 1999’dan 2023 yılı Mart ayına değin hem İngilizce hem de Türkçe yazında yer alan otuz dört araştırmaya ulaşılmıştır. Bu örneklem üzerinden, alanın kapsamı ve temel eğilimlerine dair çeşitli değerlendirmeler yapılabilir.

Alevi medyası üzerine çalışan araştırmacıların temel odağının, kimlik paradigmaları olduğu görülmüştür. Alevi kimliğinin sunumunda ve inşasında önemli rol oynayan Alevi medyası, çalışmaya konu materyallerde, kimlik anlatısının temel sorularını oluşturan “Biz kimiz? Ortak tarihimiz nedir? Atalarımız/öncülerimiz kimlerdir?” gibi sorulara karşılık gelen “Aleviler kimlerdir? Tarihleri, öncüleri, ritüelleri nelerdir?” gibi sorulara yanıt aramanın bir mecrası olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, kimlik konusuna odaklanan çok sayıda farklı disiplinin Alevi medyası üzerine eğilmesi sonucunu doğurmuştur. Özellikle, Batı’da Alevi medyasını konu edinen uluslararası araştırmacıların, Alevi kimliğinin bir yansıması olan araçları kimlik siyaseti, göç süreçleri ve entegrasyon politikaları çerçevesinde ele aldığı görülebilmektedir.

Alevi medyası, disiplinler arası bir akademik araştırma konusu olmasına rağmen, sayıca az çalışılmıştır. Lisansüstü tezler dışında, genel okuyucuya hitap eden üretim ağırlıklı Batı dillerinde gerçekleştirilmiştir. Erken tarihli araştırmalarda da vurgulanan, Alevilik üzerine “Akademik çalışmaların pek çoğunun sadece Avrupa dillerinde yayımlandığı” (Vorhoff, 1999, 54), “Akademik çalışmaların çoğunun yabancı dilde” (Erman-Göker, 2006, 104) olduğu tespiti, bu çalışma alanı için de sürekliliğini korumaktadır.

Bu araştırmanın sonuçları tarafından da teyit edilen bu süreklilik ilişkisi çeşitli açılardan değerlendirilebilir. Türkiye tarihinde Alevilere yönelik baskıcı ve dışlayıcı politikalar, Alevileri olduğu kadar Alevi kimliğine yönelik akademik araştırmaları da marjinal olarak kodlamıştır. Ana akım akademik çalışmalarda hak ettiği yeri bulamayan Alevilik araştırmaları az sayıda akademisyenin çabalarıyla sınırlı bir çerçeve dâhilinde kalmıştır. Alevilerin halen iletişim özgürlüğünü de içeren eşit yurttaşlık hakları için mücadele eden bir topluluk olması ve Alevilikle ilgili akademik yayınların görece azlığı bu değerlendirmeyi doğrular niteliktedir. Bu durumun aksine, Batılı devletlerin ve araştırma kurumlarının kimlik siyasetine gittikçe artan ilgisi, özellikle Alevi nüfusunun yoğun olduğu ülkelerde entegrasyon politikalarının da bir gereği olarak Alevilik araştırmalarının desteklenmesini sağlamıştır. Bunun yanı sıra yine Batılı ülkelerde, Alevi kimlik mücadelesinin kamusal alanda yükselişi bu tür araştırmaların artmasının nedenleri arasında değerlendirilebilir.

Kültürel antropoloji, sosyoloji gibi toplum bilimlerinin aksine iletişim alanının konuya ilgisinin zayıf olduğu görülmektedir. Disiplin içinden bir elin parmağını aşmayacak sayıda araştırmacının konuya eğildiği tespit edilmiştir. Alevi medyası üzerine sınırlı sayıda araştırmanın ise makro konular ve benzer medya türleri üzerine odaklandığı görülmüştür. Alanına önemli katkılar sağlayan, bu makalede konu edinen çalışmaların artması ile Alevi medya araştırmaları alanının gelişmesi, eksikliklerin giderilmesi mümkün olabilecektir.

Kaynaklar/References

- Aslan, Seçil. *The Ambivalence of Alevi Politic(s): A Comparative Analysis of Cem Vakfı and Pir Sultan Abdal Kültür Derneği*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Buz, Engin. *Alevi Yazınında Osmanlı İmgesi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Çağlar, Bayram. *Topluluk Televizyonlarının Anaakıma Karşı Alternatif Yayın Oluşturma Potansiyeli: Alevi Televizyonları Örneği*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.
- Çaha, Ömer. “The Role of the Media in the Revival of Alevi Identity in Turkey”. *Social Identities* 10/3 (2004), 325-338. <https://doi.org/10.1080/1350463042000230827>
- Demirel, Ayşe. *Yazılı ve Görsel Medya ile İnternette Alevilik Meselesinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi (2000 Sonrası)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Elmacıoğlu, Gülistan. *Alevi Medyası Üzerine Betimleyici Bir Analiz*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Cetin, Emre – Berfin Kumru. “Communicative Ethnocide and Alevi Television in the Turkish Context”. *Media, Culture & Society* 40/7 (2018), 1008-1023. <https://doi.org/10.1177/0163443718754651>
- Cetin, Emre – Berfin Kumru. “Transnational Resistance to Communicative Ethnocide: Alevi Television during the State of Emergency in Turkey (2016–18)”. *The Sage Handbook of Media and Migration*. ed. Kevin Smets vd. Sage. 2019.
- Cetin, Emre – Berfin Kumru. “Mediatized Culturalisation Through Television: Second-Generation Alevi Kurds in London”. *Television in Turkey*. ed. Y. Kaptan vd. Palgrave Macmillan, Cham. 2020. https://doi.org/10.1007/978-3-030-46051-8_11.
- Cetin, Emre – Berfin Kumru. “Television and the Making of a Transnational Alevi Identity”. *National Identities* 20/1 (2017), 91–103. <https://doi.org/10.1080/14608944.2016.1247260>
- Cetin, Emre – Berfin Kumru. *Media, Religion, Citizenship: Transnational Alevi Media and Its Audience*. Oxford University Press, 2023.
- Cetin, Emre–Berfin Kumru. “Televizyon Kurmacasında Alevilik: Zülfikar’lar Zülfü Yâre Dokunurken”. *Sosyal Bilimler Perspektifinden Aleviler ve Alevilik 1*. ed. Şükrü Aslan vd, 342-365. Ütopya Yayınevi, 2023.
- Engin, İsmail. “1990-1998 Yılları Arasında Türkiye Üniversitelerinde Aleviliği-Bektaşılığı Konu Edinen Akademik Çalışmalar: Bir Bibliyografya Denemesi”. *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 14 (Yaz 2000), 51-58.
- Erman, Tahire-Göker, Emrah. “Alevi Politics in Contemporary Turkey”. *Middle Eastern Studies* 36/1 (2000), 99-118. <https://doi.org/10.1080/00263200008701334>
- Esen, Nüket. *The Power of the Dedes in Alevi Society in South Western Anatolia*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans

Tezi, 1983.

- Hopkins, Lisa. "Citizenship and Global Broadcasting: Costructing National, Transnational and Post-national Identities". *Continuum: Journal of Media and Cultural Studies* 23/1 (2009), 19-32. <https://doi.org/10.1080/10304310802596333>
- Kaya, Merve. *Yol Bilim Kültür Araştırma Dergisi 'nde Sunulan Alevilik*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Kocabay Şener, Nihal. "Medyadaki Alevilik ve Alevilerin Medyası". *Medya ve Din*. ed. Mete Çamdereli vd. 261-285. İstanbul: Köprü, 2014.
- Kolucaık, İhsan. *2000 Sonrası Türk Sinemasında Aleviliğin Görünürlüğüne Dair Temsiller*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- Kosnick, Kira. "Mit eigener Stimme? Migrantische Medien und Alevitische Strategien der Repräsentation", *Aleviten in Deutschland*. ed. Martin Sökefeld, 109-132. Bielefeld: transcript Verlag, 2008.
- Kosnick, Kira. "Speaking in One's Own Voice': Representational Strategies of Alevi Turkish Migrants on Open-Access Television in Berlin". *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30/5 (2004), 979-994. <https://doi.org/10.1080/1369183042000245651>
- Massicard, Elise. *Türkiye'den Avrupa'ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007.
- Massicard, Elise. "Alevist Movements at Home and Abroad: Mobilization Spaces And Disjunction". *In New Perspectives on Turkey*, 29 (2003), 163-187. <https://doi.org/10.1017/S0896634600006154>
- Noah Jr, Philip D. "A Systematic Approach to the Qualitative Meta-Synthesis". *Issues in Information Systems* 18/ 2 (2017), 196-205. https://doi.org/10.48009/2_iis_2017_196-205.
- Okan, Murat. *Etnisite, Din ve Kültür İlişkisi: Aleviliğin Tarihsel Boyutu ve Cem Vakfı Örneğinde Bugünü Üzerine Sosyal Antropolojik Bir Değerlendirme*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Okan, Murat. *Türkiye'de Alevilik / Antropolojik Bir Yaklaşım*. Ankara, İmge Kitabevi, 2004.
- Okoli, Chitu – Schabram, Kira. "A Guide to Conducting a Systematic Literature Review of Information Systems Research". *SSRN Electronic Journal* 10 (2010), <https://doi.org/10.2139/ssm.1954824>
- Özkan, Nazlı. "Mediatized Reproduction of Alevism: Alevi Television Networks and Their Audiences". *The Alevis in Modern Turkey and the Diaspora Recognition, Mobilisation and Transformation*. Ed. Derya Ozkul vd. 272-289. Edinburgh University Press, 2022.
- Özkan, Nazlı. "The Emergence of Alevi Televisual Activism: From Secrecy to Visibility". *Middle East Report* 281 (2016), 36-37. <https://www.jstor.org/stable/440191470>
- Poyraz Bedriye. "The Turkish State and Alevis: Changing Parameters of an Uneasy

- Relationship”. *Middle Eastern Studies* 41/4 (2005), 503-516. <https://doi.org/10.1080/00263200500119233>
- Sökefeld, Martin. “Alevism on-line: Re-imagining a Community in Virtual Space”. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies* 11/1 (2002), 5–38. <https://doi.org/10.1353/dsp.2011.0058>
- Şahin, Burak. *Alevi Kimliğinin İnternet Sitelerindeki Temsili ve Analizi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.*
- Şahin, İlkey. “Ritüelden İnanca Sembolik Bir Yapılanma: Online Alevi Topluluklar”. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD)* 2/1 (2019), 7-28.
- Şahin, İlkey. *Online Alevi Topluluklar Ritüel Desenli Bir Gruptan Mit Desenli Bir İnanç Topluluğuna*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2013
- Şahin, Şehriban. “The Rise of Alevism as a Public Religion”. *Current Sociology* 53/3 (2005), 465–485. <https://doi.org/10.1177/0011392105051336>
- Şanlı, Yaşar. *Cem Dergisi'nde Sunulan Alevilik*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Taşgım, Ahmet. “1980 Sonrası Alevilerin Farklı Bir Görüntüsü: Alevi Caferiler ve Aşura Dergisi”. *Dini Araştırmalar* 6/18 (2004), 141-148. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/51774>
- Taşgım, Ahmet. “Alevilik - Bektaşilik Konulu Yayınların Genel Çerçevesi: Süreklilik ve Zorunluluk”, *Alevi ve Bektaşî Yayınlarının Temel Sorunları, Çözüm Önerileri*. ed. Gıyasettin Aytas vd. 23-33. Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları No 17, 2010. http://isamveri.org/pdfrg/D195129/2010/2010_TASGINA.pdf
- Taşgım, Ahmet. “Akademik Nazarın Darlığı ve Alevi Kaynaklarının Genişliği: Alevilik Araştırmalarının Seyrine Dair Tefekkür”. *Hasan Nedim Şahhüseyinoğlu'na Armağan*, 171-186. Ankara: Ürün Yayınları, 2015.
- Tombul, Işıl. *Alevi Topluluk Kültürünün Biçimlendirilmesinde Televizyonun Rolü*. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Tuna, Hacer. *Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisinde Sunulan Alevilik*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Ulusoy, Ayşe. “Alevilik-Bektaşilik Bibliyografyası'na İlaveler”. *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 11 (Güz 99), 69-76.
- Uyanık, Zeki. “Son Dönem Türk Sinemasında Alevi Kimliğinin Görünümü”. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 1/21 (2014), 42-60. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kdeniz/issue/16854/175350>
- Vorhoff, Karin. “Türkiye’de Alevilik ve Bektaşilikle İlgili Akademik ve Gazetecilik Nitelikli Yayınlar”. çev. Bilge Kurt Torun ve Hayati Torun. *Alevi Kimliği*. ed. T. Olsson vd. 32-66. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.
- Xiao, Yu-Watson, Maria. “Guidance on Conducting a Systematic Literature Review”. *Journal of Planning Education and Research* 39/1 (2019), 93–112. <https://doi.org/10.1177/0739456X17723971>
- Yaman, Ali. *Alevilik Bektaşilik Bibliyografyası*. Mannheim Alevi Bektaşî Kültür Ens-

titüsü Yayınları, 1998.

Yavuz, Hakan. “Alevilerin Türkiye’deki Medya Kimlikleri ‘Ortaya Çıkış’ın Serüveni”. *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Aleviler, Bektaşiler, Nusayri-ler*, 1999a.

Yavuz, M. Hakan. “Media Identities for Alevi and Kurds in Turkey”. *New Media in the Muslim World: The Emerging Public Sphere*. ed. D. Eickelman ve W. Anderson 180-189. Bloomington: Indiana University Press, 1999b.

Yılmaz Kurt, Zeynep. “İngilizce Yazılan Yakın Dönem Araştırmalarda Alevilik”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 56 (2010), 191-202.

Ekler/Appendices

Ek 1: Sistematik Literatür Taramasına Dâhil Edilen Eserlere İlişkin İncelemenin Toplu Görünümü

Tablo 1: Yüksek Lisans Ve Doktora Tezleri

Yazar ve Yıl	İncelenen Alevi Medyası Türü	Üniversite-Enstitü- Anabilim Dalı	Konu	Tez Türü ve Sayfa Sayısı	Dil
Okan, 1999	<i>Cem Dergisi</i>	Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antropoloji ABD	Alevi tarih ve kimliğinin tanımlanması Cem Vakfı ve <i>Cem Dergisi</i>	Yüksek Lisans, 171 s.	Türkçe
Şanlı, 2005	<i>Cem Dergisi</i>	Karadeniz Teknik Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri ABD	<i>Cem Dergisi</i> 'nde sunulan Aleviliğin incelenmesi	Yüksek Lisans, 175 s.	Türkçe
Aslan, 2008	<i>Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi ve Cem Dergisi</i>	Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ABD	Politik bir kimlik olarak Alevilik ve iki süreli yayın aracılığıyla karşılaştırmalı analizi	Yüksek Lisans, 254 s.	İngilizce
Buz, 2010	<i>Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi ve Cem Dergisi</i>	Yıldız Teknik Üniversitesi, SBE, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ABD	1990 sonrası Alevi yazınında Osmanlı imgesinin incelenmesi	Yüksek Lisans, 231 s.	Türkçe
Tuna, 2011	<i>Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi</i>	İstanbul Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri ABD	<i>Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat Dergisi</i> 'nde sunulan Alevilik	Yüksek Lisans, 125 s.	Türkçe

Demi- rel, 2011	Alevi Haber Ajansı ve Alevi kurum- larının web sayfaları	Marmara Üni- versitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri ABD	2000 sonrası yazılı ve görsel medya ile internette Alevilik konusunu din eğitimi açısından incelemek	Yüksek Li- sans, 112 s.	Türkçe
Tom- bul, 2011	Cem TV ve Yol TV	Ege Üniversitesi, SBE, Radyo, Televizyon ve Sinema ABD	Alevi toplu- luk kültürü- nün biçim- lenmesinde televizyonun rolü	Doktora, 261 s.	Türkçe
Şahin, 2012	Cem Vakfı ve Pir Sultan Kül- tür Derneği web siteleri	Mersin Üniversi- tesi, SBE, Sosyo- loji ABD	Alevi kimli- ğinin internet sitelerindeki temsili ve karşılaştırma- lı analizi	Yüksek li- sans, 174 s.	Türkçe
Elma- cıoğlu, 2016	Alevilerin Sesi Dergisi, Cem Dergisi, Cem TV ve Yol TV	Ankara Üniversi- tesi, SBE, Halkla İlişkiler ve Tanıtım ABD	Alternatif medya türleri olarak Alevi televizyon kanalları, radyoları ve basını	Yüksek Li- sans, 161 s.	Türkçe
Çağlar, 2017	Yol TV	Kocaeli Üniversi- tesi, SBE, İletişim Bilimleri ABD	Alternatif bir topluluk medyası olarak Alevi televizyon- larının yayın politikası	Doktora, 245 s.	Türkçe
Kaya, 2021	<i>Yol Bilim Kül- tür ve Araştır- ma Dergisi</i>	Recep Tayyip Erdoğan Üniver- sitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri ABD	<i>Hüseyin Gazi Derneği ya- yın organı Yol Bilim Kültür ve Araştırma Dergisi</i> 'nin analizi	Yüksek Li- sans, 147 s.	Türkçe
Kolu- açık, 2021	Türk sineması	Dokuz Eylül Üni- versitesi, Güzel Sanatlar Enstitü- sü, Film Tasarımı Ana Sanat Dalı	Alevilerin 2000 sonrası Türk sinema- sında görü- nürlüğü	Doktora, 396 s.	Türkçe

Ek 2: Sistematik Literatür Taramasına Dâhil Edilen Eserlere İlişkin İncelemenin Top-
lu Görünümü

Tablo 2: Kitap, Kitap Bölümü Ve Makaleler

Yazar ve Yıl	İncelenen Alevi Medyası Türü	Üniversite- Enstitü Çalışma Alanı	Konu Kapsam	Yayın Türü ve Sayfa Sayısı	Dil
-----------------	---------------------------------------	---	----------------	-------------------------------------	-----

Vorhoff, 1998	Alevi ve Bektaşî der-gileri	Sosyal antro-poloji	Türkiye’de Alevi-lik ve Bektaşîlikle ilgili Akademik ve Gazetecilik Nitelikli Yayınlar	Kitap bölümü	İngilizce (1999 Türkçe çeviri)
Yavuz, 1999a	Alevi iletişim ağları, dergi ve televizyon kanalları.	Siyaset bilimi	Alevilerin Tür-kiye’deki medya kimlikleri ve kim-lik inşası ve medya	Kitap bölümü	Türkçe
Sökelfeld, 2002	Online Alevi web siteleri	Etnografi	Sanal bir topluluk olarak Alevilerin kimlik inşası Avrupa ve Türkiye	Makale	İngilizce
Taşğın, 2004	<i>Aşura Der-gisi</i>	Din sosyo-lojisi	Farklı Alevilik anlayışları, Cafe-riler- <i>Aşura Dergisi</i>	Makale	Türkçe
Okan, 2004	Cem Vak-fi’nin ve Pir Sultan Abdal Kültür Derneği’nin kurum yayın organları	Antropoloji	Kimlik temsilin-deki farklılıkların yayın organları üzerinden analizi	Kitap	Türkçe
Çaha, 2004	1980 sonrası Alevi medya ağları (genel)	Siyaset bilimi	Medyanın Alevi kimliği üzerindeki etkisi	Makale	İngilizce
Kosnick, 2004, 2008	Açık Kanal Berlin Radyosu	Sosyoloji	Göçmen medyası, Alevi göçmenlerin medyada temsil stratejileri	Makale	Almanca İngilizce
Hopkins, 2009	Avustralya Melbourne Alevi göç-men kadın-ların medya kullanımı	Etnografi	Ulusüstü medya ve Alevi kimlik oluşumu	Makale	İngilizce
Taşğın, 2010	Alevilik Bektaşîlik yayınları	Din sosyo-lojisi	Alevilik Bektaşîlik üzerine yayınların genel tahlili	Kitap bölümü	Türkçe
Şahin, İ. 2013	Alevi web siteleri, sanal ağlar	Din sosyo-lojisi	Yeni iletişim tek-nolojileri ve Alevi kimlik inşası	Kitap	Türkçe
Kocabay Şener, 2014	Dergiler, televizyonlar, kurum web sayfaları	İletişim	Alevi medyası tarihi	Kitap bölümü	Türkçe
Uyanık, 2014	Sinema	Siyaset bilimi ve kamu yön-etimi	Türk sinemasında Alevi kimliği	Makale	Türkçe

Özkan, 2016	Alevi televizyonları	Kültürel Antropoloji / medya ve görsel sanatlar	Alevi televizyon aktivizmi	Araştırma raporu	İngilizce
Şahin, İ. 2019	Alevi web siteleri, sanal ağlar	Din sosyolojisi	Yeni iletişim teknolojileri ve Alevi kimlik inşası	Makale	Türkçe
Emre Çetin, (2017,2018, 2019, 2020, 2023)	Ulusötesi Alevi Medyası- Alevi televizyonları	Medya ve İletişim	Ulusötesi Alevi televizyonları	Makale (2), kitap (1) ve kitap bölümü (2)	İngilizce
Özkan, 2022	Alevi televizyon ağları (Cem TV, Yol TV, TV10)	Kültürel Antropoloji / medya ve görsel sanatlar	Kimlik oluşumu ve inşasında medyanın rolü	Kitap bölümü	İngilizce